

ELEINK ÚTJÁN...

GRÓF ZICHY JENŐ RÉGÉSZETI GYŰJTEMÉNYÉNEK TÖRTÉNETE

▷ SZÖVEG: HOPPÁL KRISZTINA

A Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum különlegességei közül a nagyközönség számára talán kevésbé ismert Zichy-gyűjtemény több szempontból is kiemelkedik. A több mint 1300 tárgy a múzeum egyetlen, szintisztán régészeti anyaga, mely gróf Zichy Jenő három ázsiai útja nyomán került hazánkba.

A Kaukázusban, Közép- és kisebb részben Kelet-Ázsiában folytatott expedíciók elsődleges céljaként a magyarság nyomainak kutatását jelölték meg. A kutatóutak nem titkolt törekvése volt ugyanakkor, hogy a lehető legtöbb korszak régészeti leleteit gyűjtsék össze. Ennek köszönhető, hogy a 19. században kevésbé kutatott és tudományosan csaknem ismeretlen területek régészeti anyaga így hozzáférhetővé vált. Zichynek mindemellett személyes indíttatása is volt, hiszen kaukázusi rokonait szerette volna megtalálni.

Felvásárlás és rendszerezés

Az első két útra – a hazai közéletben nagy visszhangot keltő vállalkozásokra – 1895 és 1896 nyarán került sor. A majd' négy hónapos első expedíció során – az eredeti tervekől eltérve – elsősorban Cserkeszföldet járták be, a második alkalommal pedig a Kaukázus apróbb

völgyeiben kalandoztak, majd Dél-Oroszországon keresztül egészen a Turán-síkságig jutottak el. A helyzetük nem volt egyszerű: a fészkes iram miatt alaposabb kutatásokra nem nyílt lehetőség. Állapotukon csak tovább rontott, hogy az orosz törvények értelmében feltárásokat sem folytathattak, továbbá csak kevés, hiteles ásatásból származó leletre tudtak szert tenni. A kitérőt

célokhoz úgy igyekeztek eleget tenni, hogy régészeti gyűjteményeket vásároltak fel útközben, noha a leletekből – lévén pontos származási helyük és kontextusuk ismeretlen volt – tágabb következtetéseket nem igazán lehetett levonni.

A két expedíció során még így is szép számban sikerült hozzájutniuk tárgyakhoz, ezek feldolgozását pedig Pósta Béla, a Nemzeti Mú-

zeum régiségtárának őre végezte el. *A Zichy Jenő gróf kaukázusi és közép-ázsiai utazásai* című munka második kötetében több mint 2000 tárgy részletes leírását adja. A problémát – miszerint a gyűjtemény alkalmi vételekből és nem rendszeres ásatásokból keletkezett – Pósta úgy hidalta át, hogy régészeti analógiák alapján igyekezett csoportosítani a gyűjtemény elemeit.

Bár az expedíciókat számos kritika övezte (Zichy kívülállóságát a tudós társadalom nem nézte jó szemmel), a régészeti gyűjtemény feldolgozását a szakma még így is elismeréssel fogadta. Fájó pontja a történetnek, hogy az eredeti célkitűzések dacára az első expedíciók gyűjteménye nem tudott felmutatni a magyarok régészeti örökségéhez kapcsolható leletet.

FOTÓ: KALMÁR PÉTER. FORRÁS: AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR DIGITÁLIS KÉPARCHÍVUMA, DKA.OSZK.HU

Gróf Zichy Jenő és útítársai

A Vasárnapi Ujság 1895-ös felvételén (balról jobbra) Cselingarjan Jakab, Wosinszky Mór, Bálint Gábor, Zichy Jenő és Szádeczky Lajos

A MOZGÓ EGYETEM

Az első két expedíciót akkoriban gyakran „kutató raj”-ként vagy „mozgó egyetem”-ként emlegetették, hiszen Zichy csapata széles tudományterületet ölelt fel. Tagjai voltak:

Wosinszky Mór, régész-apát, a Tolna Megyei Múzeum alapítója
Bálint Gábor, az Urál–altaji Nyelvészeti Tanszék tanára a Kolozvári Egyetemről

Szádeczky (Szádeczky-Kardoss) Lajos, történész, szintén kolozvári egyetemi tanár (aki az út eseményeit gyorsírásban lejegyezte)

Wuttke Károly, müncheni festőművész

Cselingarjan (Csellingerián) Jakab, örmény származású tolmács
Roslapil (Roschlapil) Károly, erdész

FORRÁS: HOPP FERENC ÁZSIAI MŰVÉSZETI MÚZEUM

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
HOPPÁL KRISZTINA

TREND FM 94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TREND FM.HU

▲ Arany szíjvégek és lószerszámveretek a Zichy-gyűjteményből

A harmadik nekifutás

Részben az első két utat ért kritikák is hozzájárultak, hogy a harmadik vállalkozást hosszas előkészületek előzték meg. A gróf szándéka szerint az expedíció céljai közé a rendszeres kutatásokat is felvették, s régészeti tekintetben a legfontosabb feladattá a finn és orosz múzeumok népvándorlás kori anyaga és a kapcsolódó szakirodalom megismerése vált, míg az ásások folytatása mellékszerepet töltött be.

Pósta, Jankó és Pápay már 1897-ben útnak indult, hogy mint előőr, tanulmányozza a térséget. Mindeközben Zichy nagyszabású programot állított össze, s 1898 áprilisában Tifliszben (Tbiliszi) gyűltek össze. A részletek pontos megtervezése után felosztották egymás között a kutatási területeket.

A gróf és szűk csapata Bakuból a Kaszpi-tengeren a Volga torkolatáig, majd a Volgán fölfelé egészen Kazanyig hajózott, innen pedig a Kámán tovább Permig. Az Urálon vonattal keltek át, hogy újra hajóra szálljanak, és előbb a Turán, majd a Tobolon lefelé csorogva elérik az Irtist, amin felhajóztak egészen Omszkiig, ahonnan a szibériai vasúton folytatták útjukat.

Pósta csak Minuszinszkiig kísérte el a gróft, onnan hazautazott az addig gyűjtött régészeti anyaggal. Zichy – Csíki Ernővel – előbb Urgába (Ulánbátor), majd a Góbi-sivatagon átkelve Pekingbe, Sanghajba, később Hongkongba érkezett, hogy innen végül több kikötőt érintve ők is hazatérjenek.

Bár ásásokat ezúttal sem folytathattak, több alkalommal is sikerült elérniük, hogy kurgánokat (halomsír jellegű temetkezési helyeket) nyissanak meg számukra, s az ezekben található leleteket több helyen is nekik ajándékozták!

MINŐSÉGI CSAPAT

Zichy harmadik expedíciója még népesebb volt. A csapattal tartott: **Pósta Béla**, a korábbi expedíciók régészeti anyagát feldolgozó kutató **Jankó János**, aki a Néprajzi Gyűjteménnyel foglalkozott **Pápay József**, nyelvész **Csíki Ernő**, zoológus **Roslapil (Roschlupil) Károly**, erdész **Lehóczky András**, állattani preparátor **báró Bánhidy**, egy ifjú arisztokrata (akinek keresztneve nem maradt ránk), valamint a gróf inasa és lovásza is.

FORRÁS: AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR DIGITÁLIS KÉPARCHÍVUMA, DKA.OSZK.HU

Mivel Pósta legfontosabb feladata a múzeumokban és jelesebb gyűjteményekben történő kutatás volt, így a régészeti anyag gyűjtését, az eladó gyűjtemények felvásárlását szinte teljes egészében a gróf végezte. A tárgyak kiválasztása ezért nem annyira szakmai szempontokat, mint inkább Zichy Jenő személyes érdeklődését tükrözte...

A harmadik expedíció megvaltozott célkitűzéseinek megfelelően az expedíciót követően Pósta elsősorban a múzeumi és gyűjteményi kutatás eredményeit közölte, így a begyűjtött régészeti anyag sokáig feldolgozatlan maradt.

A tazukuni kabardok a Bakszán völgyben

Gróf Zichy Jenő vendéglátóival a kaukázusi Daraukok község temetőjénél (Vasárnapi Ujság, 1895)

Az expedíció tagjai Dagesztánban

A Kaukázus-vidéken – helyi segítséggel – hatékonyan haladt az expedíció

Teaszállítás

a Góbi-sivatagon keresztül

A Selyemút menti sivatagokban még a 19. század végén is évszázados karavántechnikával zajlott az áruszállítás

A Ming-sírokhoz vezető út egykor

Ma turistákkal és szuvenírárusokkal teli sétány vezet itt

Gróf Zichy Jenő és útítársai a Hunibi-fennsíkon (Gunib-fennsík, Dagesztán)

Az ázsiai expedíciók sehol sem nélkülözheték a helyi, hivatalos támogatást. E vállalkozások már akkoriban is rendkívül költségesek voltak – ám a magyar arisztokrácia egy része kifejezetten sokat költött a feltáró kutatásokra

FORRÁS: AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR DIGITÁLIS KÉPARCHÍVUMA, DKA.OSZK.HU

FORRÁS: AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR DIGITÁLIS KÉPARCHÍVUMA, DKA.OSZK.HU

Szérványos kékék.

1-4

Ülő és álló állat.

FORRÁS: HOPP FERENC ÁZSIAI MŰVÉSZETI MŰZEUM

A gyűjtemény

A gróf 1906-ban bekövetkezett halála után gyűjteményei – végrendeletének megfelelően – a fővárosra szálltak. A tárolás nehézségeit áthidalandó, a hagyatékot gyűjteményegységként külön helyezték el. A régészeti tárgyak végül így kötődtek ki az 1919-ben alapított Hopp Múzeumba.

A jelenlegi gyűjtemény legnagyobb része – több mint 1200 tárgy (szinte teljes egészében fém-tárgyak) – a gróf nevét viselő egységbe, míg további 100 db a kínai gyűjteményhez tartozik. Mindez igen változatos régészeti korokon ível át, a neolitikumtól egészen a

középkorig számos kultúra bukkan elő, elsősorban fegyverek, viseleti elemek és egyéb használati tárgyak formájában.

A leletek összeválogatása során a gróf előtt igen nemes cél lebegett: „... ezzel óhajtottam alapját vetni hazai múzeumunkban is egy kaukázusi osztálynak, amely ma minden európai gyűjteménynek oly fontos és nehezen egybeállítható alkotórésze”. A jelenlegi gyűjtemény – hiányosságai ellenére is – híven tükrözi ezt az elképzelést.

A Zichy-anyag azonban nemcsak régészeti, régészettörténeti és kultúrtörténeti szempontból kivé-

telesen jelentős, de a Kelet-kutatás hőskorának egy rendkívül izgalmas időszakába, a magyarság eredetének nyomán járó tudós utazók korába is betekintést enged. Nem túlzás tehát azt mondani, hogy Zichy Jenő régészeti gyűjteménye egy csiszolatlan gyémánt, mely arra vár, hogy Csipkerózsika-álmából felébredve a Hopp Múzeum méltó ékkövévé válhasson.

◀ Az első két expedíció során gyűjtött edények rajzai

Szarvast ábrázoló veret a Zichy-gyűjteményből

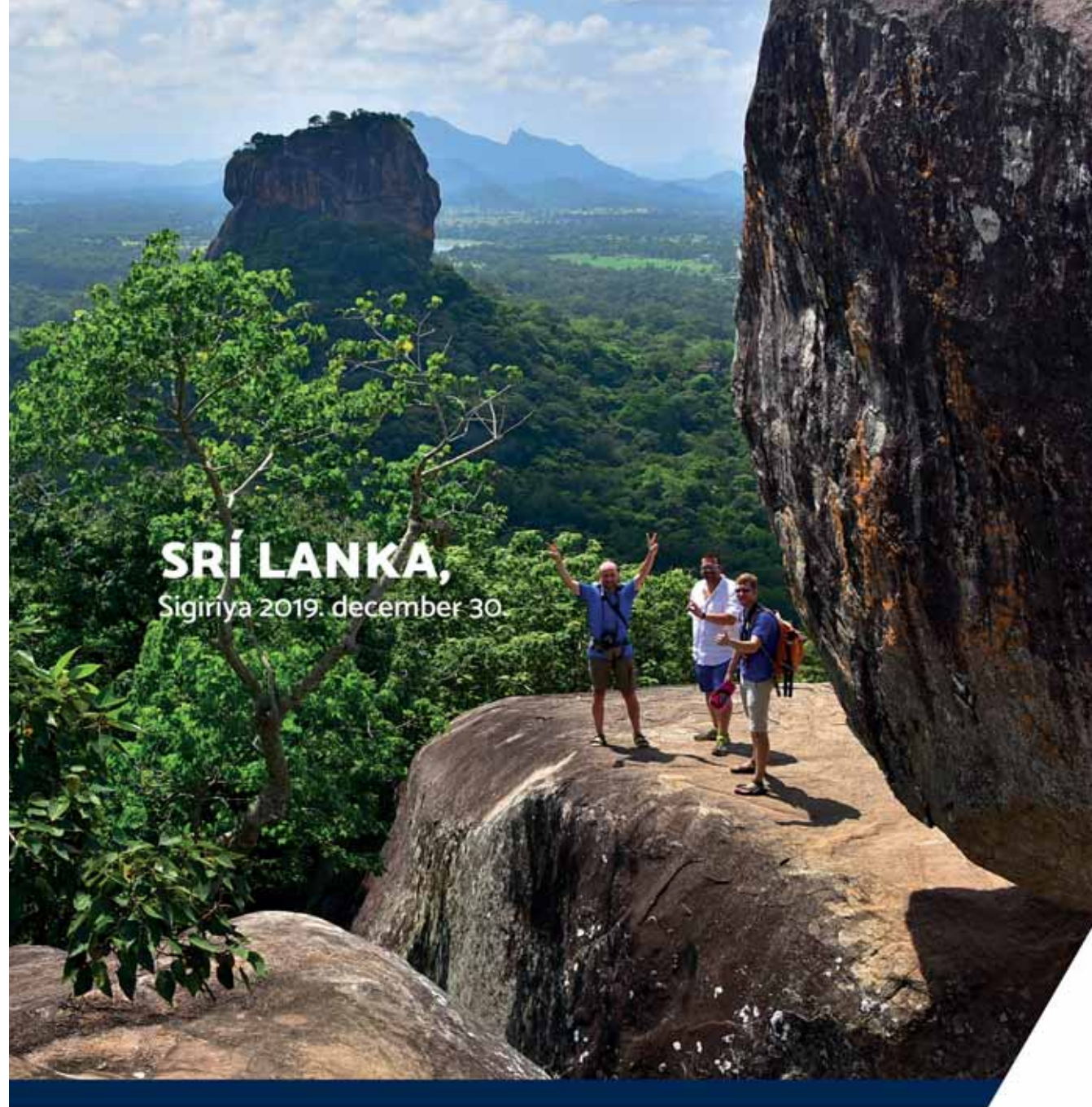

2019-ben a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum és az Institute of Oriental Studies, Russian Academy of Sciences együttműködésének eredményeként, a Szépművészeti Múzeum égíse alatt elindult a Zichy-gyűjtemény tudományos értékű feldolgozására és a leletek digitalizálására irányuló tudományos program

A Zichy-gyűjtemény részletes bemutatása az Ázsia Művészete. Százéves a Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum című centenáriumi katalógusban olvasható. Néhány jellegzetes tárgy a Múzeum Made in Asia. Százéves a Hopp Múzeum című jubileumi kiállításán tekinthető meg

HOPPÁL KRISZTINA
RÉGÉSZ,
AZ MTA-ELTE-SZTE
SELYEMŰT KUTATÓCSOPORT
MUNKATÁRSA

SRÍ LANKA,
Sigiriya 2019. december 30.

HA UNOD AZ IPARI TURIZMUST!

TERMÉSZETJÁRÓ UTAZÁSOK, OUTDOOR TÚRÁK,
TREKKINGEK, KÖRUTAK AZ EGÉSZ VILÁGON.

www.eupolisz.hu

Eupolisz Utazási Iroda
8200 Veszprém, Szeglethy u. 1.
+36/88/871728
Hatósági engedélyszám: U-000463

 EUPOLISZ

FÉNYES SIKER! „SÖTÉT” JÖVŐ?

Fél évvel ezelőtt, *A Földgömb március–áprilisi* számában a „*Csillagok, rács mögött – a szupergyors internet és a csillagászat konfliktusa*” címmel jelent meg elemzírásunk Schmall Rafael képe mellé.

A „*Technológia börtönében*” címet viselő asztrofotó most az **Ember és az Űr kategória I. díját kapta** a világűr fényképészeinek legnagyobb nemzetközi versenyén, a Greenwichi Királyi Múzeum által szervezett **Insight Investment Astronomy of the Year 2020** pályázaton. Állandó szerzőnk, Franciscs László tavalyi összetett első helye után így immár másodszor kerül hazánkba a rangos elismerés!

A hosszú expozíciós idővel készített képen a csillagok előterében húzódó vékony, fehér csíkok valójában kereskedelmi műholdak, melyek száma elképesztő növekedésnek indult. Csak a Starlink több mint 10 000 db-ot fog belőlük pályára állítani – és nem ők az egyetlenek!

E műhold-tömeg erősen megemeli az égbolt fényességét, jelentősen megnehezítve – vagy akár el is lehetetlenítve – a tudományos kutatást és az asztrofotózást...

A FÖLDGÖMB EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREI ▾

E LAPSZÁMUNK MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTÁK ▾

MAGYAR
FÖLDRAJZI
TÁRSASÁG
ALAPÍTVÁ: 1872

1142 BUDAPEST, ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ÚTJA 125.
HONLAP: WWW.FOLDRAJZITARSASAG.HU
E-MAIL: INFO@FOLDRAJZITARSASAG.HU

ELNÖK: DR. CSORBA PÉTER
AELNÖKÖK: DR. SZILASSI PÉTER
DR. MICHALKÓ GÁBOR
FŐTITKÁR: DR. DÁVID LÓRÁNT

SAKOSZTÁLYOK:

BIZTONSÁGFÖLDRAJZI ÉS GEOPOLITIKAI
SAKOSZTÁLY, EXPEDÍCIÓS SAKOSZTÁLY,
TÁRSADALOM- ÉS GAZDASÁGFÖLDRAJZI
SAKOSZTÁLY, HEGYMÁSZÓ-SAKOSZTÁLY,
OKTATÁS-MÓDSZERTANI SAKOSZTÁLY,
EGÉSZSÉGFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
TERMÉSZETFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
TÉRKÉPÉSZETI SAKOSZTÁLY,
TURIZMUSFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
FÖLDRAJZTANÁRI SAKOSZTÁLY

TERÜLETI OSZTÁLYOK:

BAKONY–BALATON-VIDÉKI OSZTÁLY (VESZPRÉM)
BORSODI OSZTÁLY (MISKOLC)
DEBRECENI OSZTÁLY
DÉL-DUNÁNTÜLI OSZTÁLY (PÉCS)
DUNA-VÖLGYI OSZTÁLY (SZEKSZÁRD)
EGER–BÜKK-VIDÉKI OSZTÁLY
GYÖNGYÖS–MÁTRA-VIDÉKI OSZTÁLY
KISALFÖLDI OSZTÁLY (GYŐR)
KISKUNSAGI OSZTÁLY (KECSKEMÉT)
KÖZÉP-DUNÁNTÜLI OSZTÁLY (SZÉKESFEHÉRVÁR)
KÖRÖS-VIDÉKI OSZTÁLY (BÉKÉSCSABA)
NYÍRSÉGI OSZTÁLY (NYÍREGYHÁZA)
NYUGAT-MAGYARORSZÁGI OSZTÁLY (SZOMBATELY)
SZEGEDI OSZTÁLY
SZÉKELYFÖLDI OSZTÁLY (CSIKSZEREDA)
TOLNA MEGYEI OSZTÁLY (DOMBOVÁR)
ZALAI OSZTÁLY (NAGYKANIZSA)

KÖNYVTÁR ÉS GYŰJTEMÉNYEI:

1112 BUDAPEST, BUDAÓRSI ÚT 45.
TEL.: (06-1) 309-2600/1443
(2015. NOVEMBER 15-TŐL
HATÁROZATLAN IDEIG ZÁRVA TART.)

AZ ÉGGÖMBÖT TARTÓ ATLASZ A MAGYAR FÖLDRAJZI
TÁRSASÁG VÉDJEGYKÉNT BEJEGYZETT JELKEPE

LAPALAPÍTÓ (1929):
DR. MILLEKER REZSŐ

**AZ ÚJ SZOROZAT
ÚJRAINDÍTÓI (1999):**
DR. NEMERKÉNYI ANTAL
ÉS FARKAS PÉTER

1929–1933, FELELŐS SZERKESZTŐ:
DR. MILLEKER REZSŐ

1934–1944, SZERKESZTŐK:
DR. BAKTAY ERVIN ÉS DR. KÉZ ANDOR

1999–2005, FŐSZERKESZTŐ: DR. NEMERKÉNYI ANTAL

2005–2006, FŐSZERKESZTŐ: DR. VOJNITS ANDRÁS

2006-TŐL FŐSZERKESZTŐ: DR. NAGY BALÁZS

AZ ÉTELEK EGYHARMADA A KUKÁBAN VÉGZI

ÉLJ MARADÉKTALANUL!

CSALÁDONKÉNT ÉVENTE:

270 KG ÉLELMISZERT DOBUNK KI

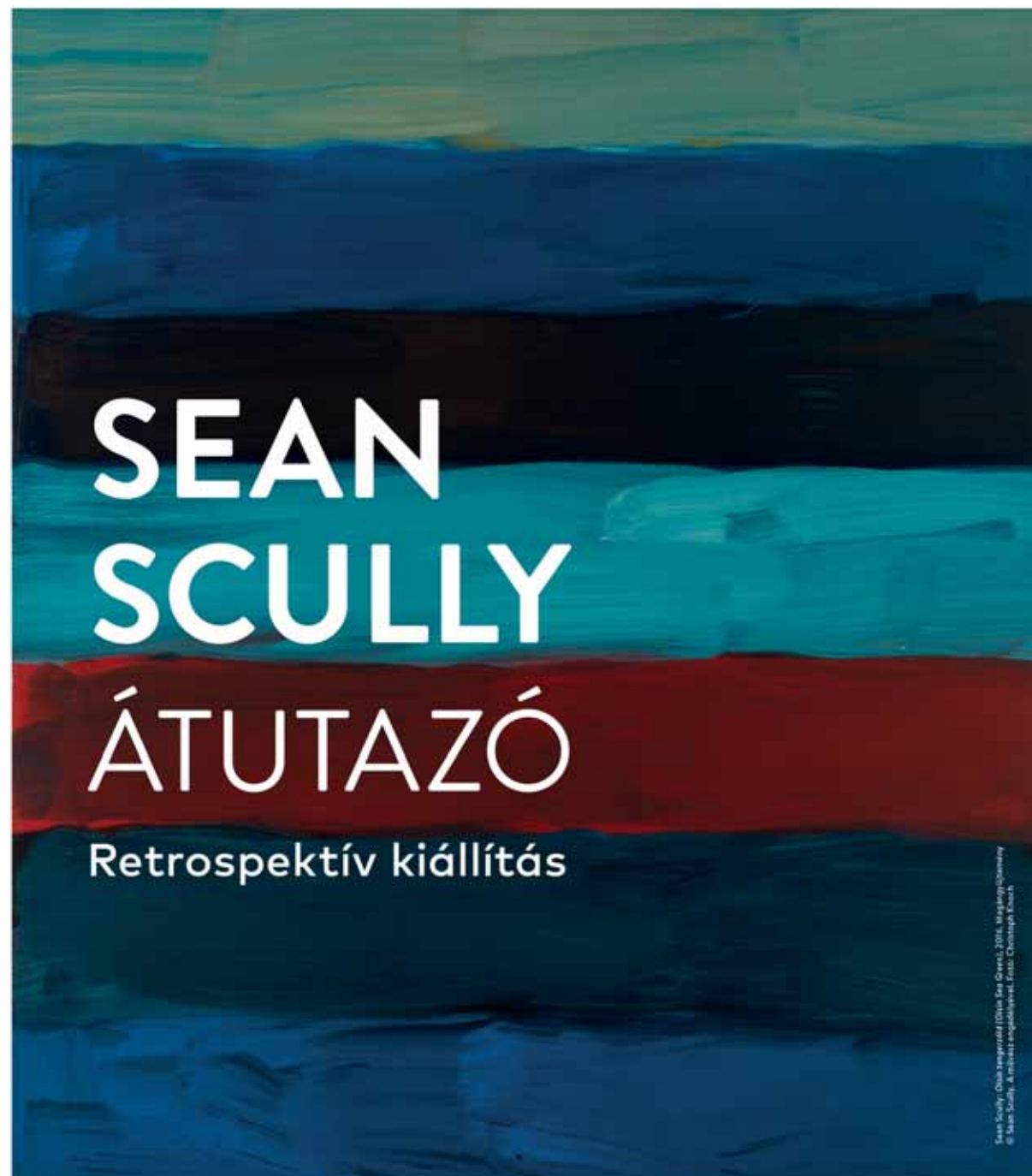

120 000 FT-OT PAZARLUNK EL

SPÓROLJ ÉTELMENTŐ TIPPJEINKKEL: WWW.ELJMARADEKTALANUL.HU

AZ ÉLELMISZER = ÉRTÉK

médiaunió
rajtad is múlik!

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

2020. október 14. – 2021. január 31.

mng.hu

Kiemelt támogató:

Kiemelt partner:

Kerlin Gallery

Partner:

Együttműködő partner:

Zenit HOTELES

Médiatámogatók:

